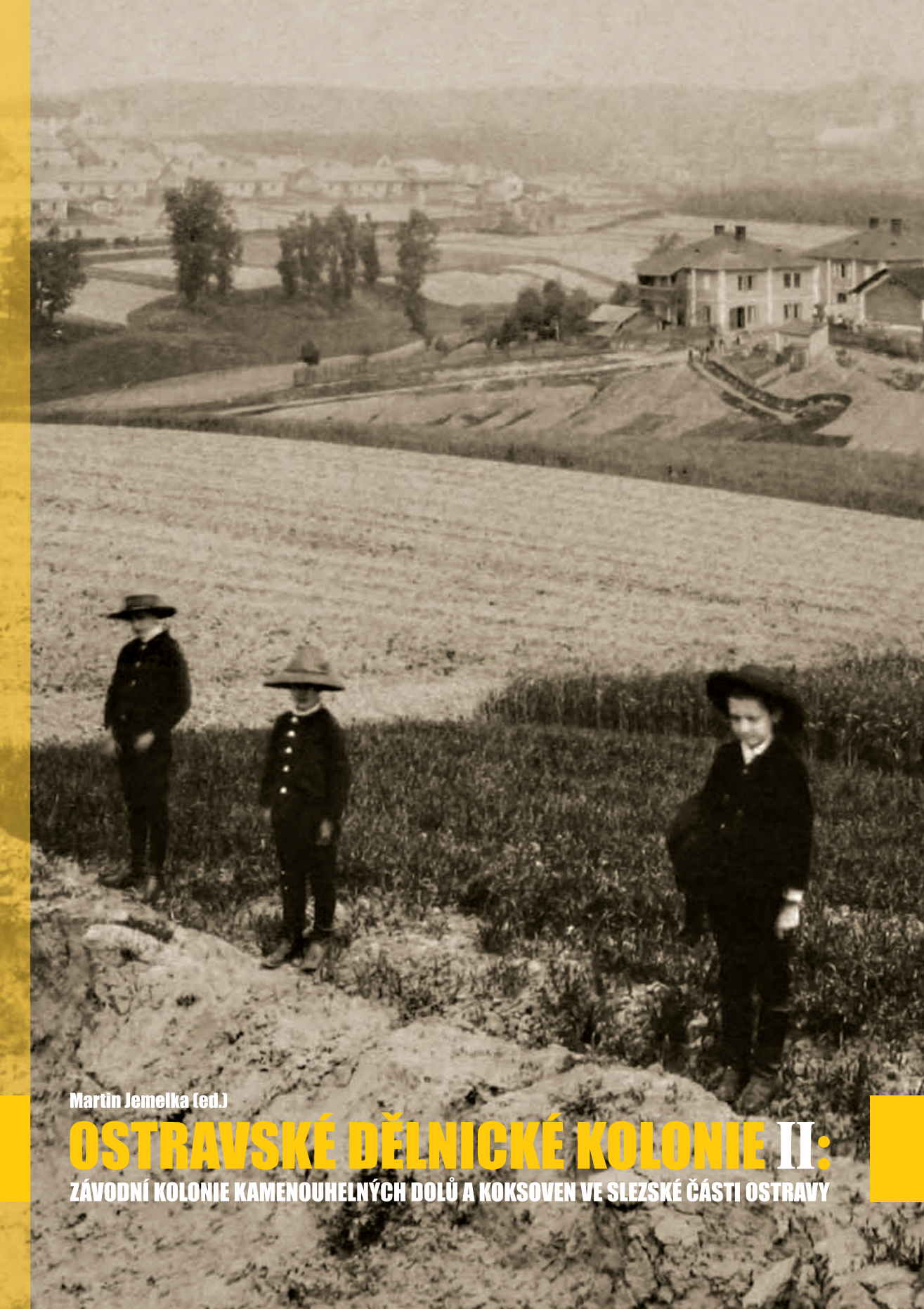

Martin Jemelka (ed.)

OSTRAVSKÉ DĚLNICKÉ KOLONIE II:

ZÁVODNÍ KOLONIE KAMENOUHELNÝCH DOLŮ A KOKSOVEN VE SLEZSKÉ ČÁSTI OSTRAVY

Úvod (Martin Jemelka)	11

HRUŠOV, MUGLINOV A VRBICE

Kolonie dolů Albert, Hubert a Ida (Martin Jemelka)	19
Základní prostorové informace	21
Stavební vývoj a standard bydlení	27
Kolonie dolu Hubert	27
Kolonie dolu Ida	41
Kolonie Mexiko dolu Ida v Muglinově	57
Kolonie dolu Hubert a větrné jámy Vrbice ve Vrbici	59
Charakteristika populačních poměrů	61
Okolí kolonií a zařízení občanské vybavenosti	65
Spolkový a společenský život	69
Významné osobnosti spjaté s koloniemi	74

KOBLOV

Kolonie dolu Anselm (Jan Herman)	83
Základní prostorové informace	85
Stavební vývoj a standard bydlení	86
Osada U Jámy Anselm II	86
Kolonie Amerika	92
Charakteristika populačních poměrů	98
Okolí kolonií a zařízení občanské vybavenosti	99
Spolkový a společenský život	100

KUNČIČKY

Kolonie dolů Alexander a Zárubek (Stará, Nová a Jubilejní kolonie) (Martin Malinek)	103
Základní prostorové informace	105
Stavební vývoj a standard bydlení	107
Stará a Nová kolonie dolu Alexander	107
Jubilejní kolonie dolu Zárubek	117
Charakteristika populačních poměrů	123
Okolí kolonií a zařízení občanské vybavenosti	124
Spolkový a společenský život	129

MICHÁLKOVICE

Ferdinandova osada (Lukáš Vaculík)	133
Základní prostorové informace	135
Stavební vývoj a standard bydlení	137
Populační vývoj	148
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	150
Spolkový a společenský život	152
Kolonie dolu Michal (Lukáš Vaculík)	159
Základní prostorové informace	161
Stavební vývoj a standard bydlení	161
Populační vývoj	167
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	168
Spolkový a společenský život	169

Osada U Pumpy (Lukáš Vaculík)	171
Základní prostorové informace	173
Stavební vývoj a standard bydlení	174
Populační vývoj	183
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	185
Spolkový a společenský život	187

PETŘKOVICE

Kolonie Mexiko a bytový fond dolů Anselm a Oskar (Jiří Jung)	191
Základní prostorové informace	193
Stavební vývoj a standard bydlení	197
Stavební vývoj kolonie Mexiko	197
Standard bydlení kolonie Mexiko	206
Další obytné objekty	209
Populační vývoj	215
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	218
Spolkový a společenský život	226

RADVANICE

Kolonie dolů Salm a Ludvík (Martin Malínek)	229
Základní prostorové informace	231
Stavební vývoj a standard bydlení	233
Stará kolonie jámy č. VII	233
Trnkovec	239
Pod Kaplí	243
Nad Kaplí	249
Úřednická kolonie dolu Ludvík	251
Kamčatka	256
Charakteristika populačních poměrů	259
Okolí kolonií a zařízení občanské vybavenosti	260
Spolkový, společenský a politický život	262
Významné události a osobnosti spjaté s koloniemi	266

SLEZSKÁ OSTRAVA

Bunčák (Antonín Szturc)	271
Základní prostorové informace	273
Stavební vývoj a standard bydlení	274
Charakteristika populačních poměrů	286
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	286
Významné události spjaté s kolonií	287

Centrální (Antonín Szturc)	289
Základní prostorové informace	291
Stavební vývoj a standard bydlení	292
Charakteristika populačních poměrů	300
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	301
Významné události a osobnosti spjaté s kolonií	303

Františkov (Mariana Stonišová)	307
Základní prostorové informace	309
Stavební vývoj a standard bydlení	312
Stavební vývoj	312
Standard bydlení	325
Populační vývoj	331
Úvod	331
Teritoriální původ obyvatelstva	332
Biologické struktury obyvatelstva	332
Kulturní struktury obyvatelstva	334

Socioekonomické struktury obyvatelstva	335
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	336
Spolkový a společenský život	339
Významné události a osobnosti spjaté s kolonií	341
Kolonie a další závodní zástavba dolu Terezie v Heřmanicích a Slezské Ostravě-Hladnově včetně bytového fondu Wilczkových dolů (Martin Jemelka – Karel Slíva)	343
Základní prostorové informace	345
Stavební vývoj a standard bydlení	349
Rozptýlená zástavba Wilczkova těžiště a tzv. Wilczkova kolonie	349
Luční jáma (Vizina)	355
Kolonie koksovny Terezie ve Slezské Ostravě-Hladnově	357
Kolonie dolu Terezie v Heřmanicích	364
Bytový fond dolu a koksovny Terezie v areálu průmyslového závodu a jeho bezprostředním okolí	367
Charakteristika populačních poměrů	370
Okolí hladnovské závodní zástavby a zařízení občanské vybavenosti	373
Spolkový a společenský život	378
Významné osobnosti spjaté s koloniemi	382
Hranečník (Tomáš Majliš)	385
Základní prostorové informace	387
Stavební vývoj a standard bydlení	390
Založení kolonie v Hranečníku	390
Dolní kolonie	393
Horní kolonie	397
Rozptýlená zástavba	399
Standard bydlení	403
Charakteristika populačních poměrů	410
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	411
Spolkový a společenský život	414
Významné osobnosti spjaté s kolonií	418
Jaklovec (Martin Jemelka)	423
Základní prostorové informace	425
Stavební vývoj a standard bydlení	426
Populační vývoj	436
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	439
Významné události a osobnosti spjaté s kolonií	442
Kolonie Jánská a Josefská (Agáta Šebestová)	447
Základní prostorové informace	449
Stavební vývoj a standard bydlení	451
Stavební vývoj Jánské kolonie	454
Stavební vývoj Josefské kolonie	458
Kasárna a závodní hostinec čp. 787 v Josefské kolonii	464
Standard bydlení	465
Populační vývoj	467
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	469
Spolkový a společenský život	474
Významné osobnosti spjaté s kolonií	478
Jindřišská kolonie (Martin Jemelka – Karel Slíva)	481
Základní prostorové informace	483
Stavební vývoj a standard bydlení	484
Charakteristika populačních poměrů	490
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	491
Významné události a osobnosti spjaté s kolonií	493
Kamenec (Martin Jemelka)	495
Základní prostorové informace	497
Stavební vývoj a standard bydlení	498

Populační vývoj	510
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	513
Spolkový a společenský život	515
Významné události a osobnosti spjaté s kolonií	519
Michálka (Lucie Šádková)	525
Základní prostorové informace	527
Stavební vývoj a standard bydlení	527
Charakteristika populačních poměrů	534
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	535
Spolkový a společenský život a významné osobnosti spjaté s kolonií	536
Kolonie Salmovec a úřednická čtvrť bývalých dolů knížete Salma-Reifferscheidta (Tomáš Majliš – Agáta Šebestová)	539
Základní prostorové informace	541
Stavební vývoj a standard bydlení	542
Kolonie Salmových dolů – založení a vymezení	542
Dělnická kolonie Salmovec	544
Úřednická čtvrť Salm	554
Populační vývoj	559
Okolí kolonií a zařízení občanské vybavenosti	561
Spolkový a společenský život	567
Významné osobnosti spjaté s koloniemi	573
Kolonie dolu Zárubek (Zárubek, Jakubka, Vilémka) (Petr Kašing)	577
Základní prostorové informace	579
Stavební vývoj a standard bydlení	585
Kolonie Hermenegild (Zárubek)	585
Kolonie Vilémka	595
Kolonie Jakubka	598
Standard bydlení	604
Demolice a současný stav	607
Charakteristika populačních poměrů	611
Okolí kolonií a zařízení občanské vybavenosti	614
Spolkový a společenský život	627
Významné osobnosti spjaté s koloniemi	634
Kolonie Zvěřina a Osada Aloisie (Agáta Šebestová)	643
Základní prostorové informace	645
Stavební vývoj a standard bydlení	649
Stavební vývoj	649
Standard bydlení	655
Populační vývoj	662
Okolí kolonie a zařízení občanské vybavenosti	664
Spolkový a společenský život	670
Osada Aloisie	676
Prameny	679
Literatura	693
Použité zkratky	699
Osobní rejstřík	700
Místní rejstřík	708
Rejstřík veřejnoprávních korporací, průmyslových závodů a firem	715
Resumé	722
Summary	725
Resümee	729
Autoři	733

Obr. 2 (na protější straně): Výřez slezské části západní enklávy ostravsko-karvinského kamenouhelného revíru s doly a koloniemi v dobové mapě z roku 1929 (reprofoto Kamenouhelné doly ostravsko-karvinského revíru, I. Moravská Ostrava 1929, samostatná mapová příloha).

Základní škola Ostrava-Muglinov	69	Závodní škola v Salmovci	260, 545, 552, 561, 562, 568, 573
Zárubecká Sparta, fotbalové družstvo kolonie Vilémky	629	Závodní špitál Salmových dolů	561, 563
Zárubek (Hermenegild), kamenouhelný důl	34, 104, 130, 291, 578–582, 584, 585, 588, 590, 601, 604, 605, 609–623, 626–633, 635–637, 640	Zemská správa politická v Opavě	71, 72, 262, 382
Závodní hostinec SDF, Josefská kolonie	461, 464, 465, 472, 473	Zemská vláda slezská v Opavě	129, 136, 154, 157, 186, 459, 536, 628, 632, 633
Závodní hostinec v Salmovci	561, 564, 566	Zemský archiv Opava	69, 152, 415
Závodní hostinec Zwierzina kamenouhelného těžišťa	652, 653, 657, 664, 669	Zemský úřad Brno	73, 72, 381, 633
Závodní rada dolu Michal	140	Zemský úřad Opava	517
Závodní rada dolu Salm VII	574	ZOO Ostrava	128, 324, 348, 451, 659
Závodní rada dolu Trojice	337	Zwierzina (Josef), kamenouhelný důl	646, 647
Závodní rada dolu Zárubek	127	Zwierzino kamenouhelné těžišťa	529, 645, 649, 650, 651, 653, 654, 657, 659, 662, 664, 669, 670, 672, 673, 676, 677
Závodní Sokolská jednota Jámy Jan-Maria	418	Živnostenská a obchodní záložna v Kunčickách	127
Závodní šachový klub ROH Závodu Zárubek	631	Živnostenské muzeum, noviny	568
Závodní škola Michálkovice (Werkschule zu Michalkowitz)	151	Žofínská huť	420, 584
		Župa divadelních ochotníků v Moravské Ostravě	674

Resumé

Již první svazek třídičné ediční řady *Ostravské dělnické kolonie* připomněl v roce 2011 nepřehlédnutelný význam dělnických kolonií kamenouhelných závodů a koksoven v moravské části dnešní Ostravy jako specifických sídelních a populačních jednotek a společensky agilních komunit. Zatímco však v levobřežní Ostravě význam hornických kolonií v urbánních souřadnicích a populačním substrátu městských obcí slábnul již po skončení první světové války, ve slezské části dnešní Ostravy zůstaly hornické kolonie důležitými urbánními, populačními a společenskými fenomény hluboko do poloviny 20. století. Dokládají to nejen údaje ze sčítání obyvatelstva 16. února 1921, podle nichž v hornických koloniích ve sledované oblasti žilo přinejmenším 23 674 osob (42,6 % z 55 542 obyvatel obcí Heřmanice, Hrušov, Koblov, Kunčičky, Michálkovice, Petřkovice, Radvanice a Slezská Ostrava), ale i skutečnost, že ve jmenovaných obcích dosud stojí přibližně 550 objektů, které bývaly součástí dělnických kolonií, nebo úřednických čtvrtí důlních závodů a koksoven. Nejrozsahlějším bytovým fondem v koloniích disponovaly Kamenouhelné doly Severní dráhy Ferdinandovy s 605 domy (následovaly Vítkovické kamenouhelné doly s 257 domy, Báňská a hutní společnost s 205 domy, Kamenouhelné doly a koksovna Jana Wilczka ve Slezské Ostravě s 182 domy a Zvěřinovo kamenouhelné těžišťa s 46 domy). Bohatý společenský a spolkový život v dělnických sídlištích pravobřežní Ostravy pak dokládá zástup jmen významných rodáků, často nadregionálního významu, formovaných i determinovaných společenským klimatem dělnických kolonií, a téměř stovka subjektů spolkového života z řad profesních, vzdělávacích, světónázorových, tělovýchovných či sportovních organizací, které v koloniích od konce 19. do poloviny 20. století působily.

Ačkoliv byly v katastru dnes téměř opuštěného městyse Hrušova v 19. století vybudovány jen doly Albert, Hubert a Ida, jejich závodní bytový fond byl kromě mateřské obce postaven i v sousedních obcích Heřmanice, Muglinov a Vrbice, z nichž poslední neleží na území Statutárního města Ostravy. Nejstarší **kolonie jámy Hubert** byla v Hrušově stavěna nejpozději od roku 1871 a z jejích 81 obytných budov (1944) se do současnosti dochovalo jen 5 domů. Kolonii se solidní občanskou vybaveností (hostince, konzum Budoucnost), která žila aktivním společenským životem (DTJ, TJ Sokol, odborové organizace) a byla rodištěm, nebo bydlištěm řady významných osob (paleobotanik František Němec, hokejista Ladislav Staněk, houslista Lubomír Kostecký, herec Karel Fiala), obývalo v roce 1921 1363 osob, 17,6 % obyvatel Hrušova. Nejpozději v roce 1873 byla započata výstavba **kolonie dolu Ida**, z jejíchž 57 obytných budov (1944) se dodnes dochovalo 36 domů. Kolonii jámy Ida obývalo v únoru 1921 558 osob, 7,2 % obyvatel Hrušova, kteří měli vedle několika obchodů k dispozici i mateřskou školu a hostinec. Z obyvatel kolonie si zaslouží připomenutí alespoň významní důlní inženýři Konrád Žalman a Eduard Šebela. Kromě kolonií Hubert a Ida měli zaměstnanci stejnojmenných dolů k dispozici i závodní byty v kolonii **Mexiko** v Muglinově (výstavba zahájena před rokem 1873) a **Osadě jámy Hubert ve Vrbici** (1909–1913). Zatímco 9 domů kolonie jámy Hubert u větrné jámy ve Vrbici, obývaných v roce 1930 341 osobami (22,1 % obyvatel Vrbice), bylo v úplnosti demolováno, v Muglinově se dochovalo 7 objektů kolonie Mexiko, obývané v roce 1921 223 osobami, 8,3 %

obyvatel Muglinova. Občanská vybavenost kolonie ve Vrbici byla minimální, v Muglinově měli obyvatelé k dispozici vedle restaurace Mexiko i mateřskou školu a několik obchodů smíšeným zbožím.

V Ostravě-Koblově byla vybudována jen dvě dělnická sídliště, kolonie, nebo spíše **Osada U Jámy Anselm II** (1881–1922), dosud tvořená osmi domy, v nichž v roce 1921 žilo 142 osob, a kolonie **Amerika** (1922), jejichž 22 obytných budov bylo v roce 1937 obýváno 200 osobami. Zatímco v roce 1921 žila v Osadě U Jámy Anselm II jen desetina místního obyvatelstva (9,4 %), v roce 1937 to bylo v kolonii Americe a zástavbě kolem jámy Anselm II již jednou tolik (20,4 %). Zatímco kvantitativní význam koblovské dělnické zástavby ve druhé třetině 20. století očividně vzrůstal, občanská vybavenost i společenský život se realizovaly jen na úrovni venkovské obce, a nikoliv v mikrosvětě kolonií.

V současném katastrálním území Ostrava-Kunčičky byly v letech 1896–1905, 1900–1904 a 1928–1941 postaveny hned tři kolonie, **Stará** (z původních 47 se dochovaly 4 objekty) a **Nová kolonie dolu Alexander** (z 42 budov dochováno 19 objektů) a **Jubilejní kolonie dolu Zárubek** (původních 28 obytných domů dosud stojí). Kolonie Stará a Nová byly v roce 1921 obývány 1108 a 788 osobami, tedy 24,6 % a 17,5 % místního obyvatelstva. Občanská vybavenost kunčičských kolonií byla zajišťována především školskými a živnostenskými zařízeními na úrovni obce, výjimkou byly jen hostinec U Lajdolfů, Dělnický potravinový spolek a Hornický sad Maxima Gorkého přímo v koloniích. Podobně tomu bylo i se společenským a spolkovým životem místního dělnictva, v němž hrály klíčovou roli tělovýchovné jednoty DTJ a FDTJ/JPT a sociálnědemokratická bezvěrecká organizace SSDB/USSM.

Počátky koloniální zástavby sahají v katastru Michálkovic do roku 1852, kdy byly postavením dělnické nclehárný položeny základy **Petrské kolonie (Osada U Pumpy)**, vybudované v letech 1881–1946 a dodnes dochované v 67 budovách z původního počtu 89 objektů (1946). Petřskou kolonii, vybavenou mateřskou školou, hostincem s malým biografem a širokou škálou živnostenských provozoven, obývalo v roce 1921 1258 osob, 21 % místních obyvatel. V řadách obyvatelstva dosud obydlené kolonie působil několik tělovýchovných (DTJ, JPT), odborových, politických (Volební spolek Rovnost), kulturních (Divadelní spolek Klicpera) i světonázorových organizací (SPB). Současně s kolonií U Pumpy byla vybudována **Ferdinandova osada** (1883–1950), z jejichž 57 budov v roce 1950 se dodnes dochovalo 52 obytných objektů, obývaných v roce 1921 897 osobami, 15,2 % místního obyvatelstva. V segmentu občanské vybavenosti skromně zajištěná kolonie (mateřská škola, obchody) žila podobně jako obyvatelstvo Michálkovic bohatým společenským životem. Počtem domů nejmenší (18), současně však nejstarší **Stará kolonie dolu Michal** (1863–1901), z níž se dochovaly jen poslední tři budovy, byla v roce 1921 obývána 373 osobami, 6,3 % Michálkovických. Občanskou vybavenost zajišťovala školní a živnostenská zařízení v centru obce a společenské aktivity místního obyvatelstva byly podobné zájmům obyvatel ostatních michálkovických kolonií.

V Petřkovicích bylo s výstavbou závodních hornických obydlí započato v kolonii **Mexiko** až v letech 1888–1889, kdy byla postavena většina ze 40 dosud v úplnosti stojících obytných objektů kolonie Mexiko (výstavba pokračovala v letech 1920 a 1948, v obci se však v okolí dolu Anselm a Oskar nacházela další závodní zástavba). Kolonii Mexiko, ze zařízení občanské vybavenosti disponující jen mateřskou školou a závodní pekárnou v dělnické nclehárně, obývalo v roce 1921 779 osob, 29,9 % obyvatel Petřkovic, společenským a spolkovým životem žijících na úrovni obce, nikoliv v sociálních souřadnicích dělnické kolonie.

V současném katastru Ostravy-Radvanic byla ve druhé polovině 19. a v první třetině 20. století vybudována šestice hornických kolonií dolů č. VII (Stará kolonie a Trnkovec) a Ludvík (Pod Kaplí, Trnkovec, Nad Kaplí, Kamčatka, úřednická kolonie). Zcela demolovaná **Stará kolonie dolu č. VII** (1860–1867, 1900) byla tvořena nejvýše 19 objekty, obývanými v roce 1921 406 osobami (5,7 % obyvatel Radvanic). Kolonii **Pod Kaplí** (1889–1909 a 1947) tvořilo 65 domů (1947), z nichž se dochovalo 39 objektů, obývaných v roce 1921 1363 osobami, pětinou obyvatel obce (19,2 %). V letech 1905–1924 postavená osada **Trnkovec** s 21 obytnými domy byla v roce 1921 obydlena 954 osobami (13,4 % obyvatel obce) a dodnes se z kolonie dochovalo 16 domů. V roce 1920 byla zahájena výstavba **úřednické kolonie dolu Ludvík** (1920–1940), z jejichž deseti domů stojí ještě osm obytných objektů. V letech 1921–1924 byla postavena kolonie **Kamčatka** (15 domů), dosud zachovaná v původním početním stavu, a v roce 1925 byla jako poslední vybudována kolonie **Nad Kaplí**, jejichž deset domů dosud stojí. Kolonie v Lipině (Nad Kaplí) a Trnkovci byly vybaveny mateřskými a obecními školami, v okolí kolonií se pak nacházela hustá síť živnostenských provozoven. Společenský a spolkový život v radvanických hornických koloniích byl velmi živý (DTJ, JPT, SSDB/USSM, Dělnický dramatický spolek Jiřího Wolkerova ad.), takže nepřekvapí, že z kolonií pocházela řada osobností v čele se spisovatelem Ladislavem Třešněckým.

S výstavbou dělnických kolonií v katastru současné Slezské Ostravy bylo započato v polovině 19. století, kdy byly patrně krátce po roce 1850 položeny základy hornických osad **Františkov** a **Zvěřina**. Kolonie Františkov byla postavena v několika stavebních etapách přibližně v letech 1850–1941, kdy bylo vybudováno 39 obytných domů, z nichž se dochovaly jen tři přízemní objekty. Kolonie, kterou v roce 1921 obývalo 782 osob (3,4 % obyvatel Slezské Ostravy), disponovala solidní občanskou vybaveností (mateřská a dvě obecní školy, živnostenské provozovny v blízkém okolí) a žila aktivním společenským životem, jehož hlavními subjekty byl Fotbalový klub František a pěvecký spolek Záboj. Kolonie Zvěřina (postavena přibližně v letech 1850–1922) a sousední **Osada Aloisie** (vybudována v osmdesátých letech 19. století) byly v době největší prostorové expanze (1922) tvořeny 40 objekty, dosud je zachováno 21 zvěřinských a 5 aloisinských domů, v nichž v únoru 1921 žilo 807 osob (115 v Osadě Aloisie), 3,5 % obyvatel Slezské Ostravy. Prostorově odločená Zvěřinská kolonie disponovala závodním špitálem s lékárnou, závodním a dvěma privátními hostinci a obchody a žila agilním společenským životem (DTJ, FDTJ, JPT, trojice odborových organizací).

Do roku 1865 byla zahájena výstavba dalších slezskoostavských dělnických sídlišť, jmenovitě kolonií **Hranečník** (v roce 1946 měla 38 domů) a **Salmovec** (v roce 1919 měla 60 objektů) a **úřednické čtvrti Salm** (v roce 1923 dispono-

vala 14 budovami). Nejstarší domy byly v Hranečniku postaveny již v šedesátých letech 19. století, poslední v roce 1946, kdy však již kolonii neobývalo 874 osob jako v roce 1921 (3,8 % místní populace). Kolonie, v níž se dosud zachovalo 28 budov, byla vybavena dvěma českými a německou mateřskou školou, obecnou školou, hostincem a obchodem smíšeným zbožím, vedle odborových organizací a Hornicko-čtenářského spolku na Hranečniku (1896–1933) v ní působily i organizace DTJ, JPT a FKOlJ/SPB a kolonie byla i rodištěm významných reprezentantů regionální a republikové politiky a vědy (Hugo Vavrečka, Josef Kotas, Václav Krístek). Zatímco kolonie Salmovec byla postavena v letech 1860–1919, úřednická čtvrť téhož důlního provozu vznikla v letech 1865–1923. Kolonie Salmovec byla v roce 1921 obývána 1417 osobami, úřednická čtvrť 154 obyvateli, 6,8 % slezskoostravské populace. Občanskou vybavenost kolonií, z nichž se dochovalo 32, resp. 10 objektů, vedle závodního hostince, špitálu, školy a lázni doplňovala ještě kaple sv. Barbory. Podobně strukturovaný byl i místní společenský život v čele s Hornicko-čtenářským spolkem Salm (1871–1939), profilovaný učiteli Karlem Jaromírem Bukovským (1844–1932) a Františkem Nechanickým (1848–1941) nebo politikem Josefem Matuškem (1897–1943).

S největší pravděpodobností byla současně s koloniemi Hranečnik a Salmovec zahájena výstavba i trojice osad **Zárubek, Vilémka a Jakubka**, jejichž komplex proměnil slezskoostravskou místní část Zárubek v největší dělnickou čtvrť na pravém břehu Ostravice (v roce 1921 trojici kolonií obývalo 3885 osob, 16,9 % obyvatelstva Slezské Ostravy). S výstavbou kolonií bylo započato po zahájení těžby v dolech Zárubek (1862), Vilém (1866) a Jakub (1872), přičemž v roce 1873 již byla většina zástavby v jádru dobudována. Patrně to bylo v roce 1900, kdy ve jmenovaných koloniích stál nejvyšší počet budov, v Zárubku 60 objektů, ve Vilémce 59 a v Jakubce 69 obytných domů, z nichž se dodnes dochovalo jen 11 budov z let 1912–1941 v Jakubce. Občanská vybavenost kolonií a celé čtvrti Zárubek byla ve své době na vysoké úrovni a vedle mateřských a obecné školy byla tvořena několika hostinci, ordinací všeobecného lékaře a kulturním domem s biografem. Hornické kolonie v Zárubku žily v první polovině 20. století velmi aktivním společenským životem, formovaným organizacemi vzdělávacími (Čtenářská beseda na Zárubku, Národní matice ve Slezské Ostravě-Zárubku), tělovýchovnými (DTJ, TJ Sokol, SK Viktoria Slezská Ostrava, Šachový klub Zárubek) i světonázorovými (SSDB, SPB). Podobně bohatý je i výčet rodáků ze zárubeckých kolonií, montanisty počínaje (Bohumil Kaňkovský, Karel Novotný, Lubomír Cwik) a sportovci (Jan Kasper) či umělci (Karla Diváková) konče.

V konjunkturálních letech 1867–1873 před vypuknutím hospodářské krize započaté krachem na vídeňské burze byla v severozápadním katastru Slezské Ostravy nad řekou Ostravicí zahájena výstavba hned dvou hornických kolonií, kolonie **Jaklovec** dolů Jindřich a Terezie a kolonie **Kamenec** dolu Trojice. Sedmatřicet přízemních domů kolonie Jaklovec bylo postaveno v letech 1867–1873 a 1907, dvaatřicet objektů osady Kamenec bylo vybudováno v letech 1871–1873, počátkem dvacátých let 20. století a v roce 1959. Zatímco Jakloveckou kolonii obývalo v roce 1921 718 osob (3,1 % místního obyvatelstva), v Kamenci žilo 877 nájemníků (3,8 % obyvatel Slezské Ostravy). Vlastní občanská vybavenost obou kolonií byla chudobná, obě kolonie se však nacházely v hustě zalidněné místní části Zámostí s širokou škálou živnostenských provozoven. V bezprostředním sousedství Jaklovecké kolonie byla v letech 1898 a 1908 vybudována dvojice škol (Jubilejní škola Františka Josefa I., německá obecná škola). S kolonií Kamenec a jejími obyvateli byla spjata první léta legendárního fotbalového klubu SK Slezská Ostrava, založeného v roce 1922 (dnes FC Baník Ostrava), obě kolonie pak vstoupily do regionální literatury prostřednictvím děl Antonína Hořínka, Aloise Červenky a Oty Filipa. Dodnes se z obou kolonií nedochoval jediný objekt a jejich prostor zaujala moderní panelová výstavba (sídlště Kamenec) a komunikační síť (most Pionýrů).

Na počátku sedmdesátých let 19. století byla zahájena i výstavba kolonie **Centrální** (1873–1902) Centrální koksovní Vítkovických kamenouhelných dolů, z jejichž nejvýše 25 budov se po asanaci dokončené v roce 1940 nedochovala ani jediná. V prvních letech existence závodní osady stál v její blízkosti nouzový špitál, později se Centrálnka obešla bez jakékoliv občanské vybavenosti. Z 422 obyvatel Centrální v roce 1921 (1,8 % obyvatel Slezské Ostravy) si zaslouží připomenutí alespoň její obyvatelé Augustin Handzel a Eduard Paloncy, významný regionální sochař, resp. důlní měřič a ředitel dolu Kotouč u Štramberka.

Ačkoliv byla adaptace nevyužívaných provozních budov kamenouhelných dolů pro ubytovací účely běžnou strategií v řešení bytové otázky ostravského hornictva, naprosto ojedinělou se stala konverze celého důlního areálu uhelného závodu **Jindřich**, který byl v letech 1878–1890 proměněn ve větrní jámu a malou kolonii převážně úřednických domů. Ze 14 objektů, v roce 1921 obývaných 70 osobami (0,3 % populace Slezské Ostravy), se nedochoval žádný a kolonii až na privátní Herlingerův hostinec bez vlastní občanské vybavenosti připomíná už jen Hýbnerova ulice, pojmenovaná po dlouholetém obyvateli osady a řediteli Horní školy v Moravské Ostravě Ing. Josefu Hýbnerovi.

V desetiletích kolem roku 1900 vyrostla ve Slezské Ostravě v návaznosti na starší závodní zástavbu trojice kolonií dolů Jan, Josef a Jan Michaeli: **Jánská kolonie** (postavena v letech 1895–1899) byla tvořena 18 obytnými objekty v kolonii a u dolu Jan, z nichž se dodnes dochovalo 13 budov (10 v kolonii a 3 u dolu Jan). **Josefská kolonie** byla postavena v letech 1903–1909 a z jejích 16 domů v kolonii a 5 objektů mimo závodní zástavbu se dosud dochovaly 11, resp. 2 budovy. V únoru 1921 kolonie Jánskou a Josefskou obývalo 337, resp. 516 obyvatel, tvořících 1,5, resp. 2,3 % místního obyvatelstva. Občanská vybavenost kolonií byla vedle mateřské a obecné školy tvořena několika prodejny a závodním hostincem Kamenouhelných dolů SDF, který byl centrem živého společenského života (DTJ, JPT, SPB, SSDB a Dělnický divadelní kroužek Marx). Skromnější životní podmínky panovaly v kolonii **Michálce** (postavena především v letech 1900–1920), z jejichž 21 obytných budov se dosud dochovalo 9 objektů, obývaných v roce 1921 420 osobami (1,8 % obyvatel Slezské Ostravy). Kolonie byla dočasně vybavena jen zdravotním zařízením a vedle odborových organizací v ní jen krátce působila Čtenářská beseda u jámy Michálky.

K nejmladším slezskoostravským hornickým koloniím patřily i **kolonie koksovy Trojice** ve Slezské Ostravě-Hladnově a **Nová kolonie dolu Terezie** v Heřmanicích, dnes Slezské Ostravě, které vznikly v prostoru se starší a komplikovanou tradicí hornického osídlení z doby kolem roku 1850. Ze 14 objektů koksářské kolonie Terezie, postavené v letech 1907 a 1911, dosud stojí 4 domy, v úplnosti je dochováno 10 budov Nové kolonie dolu Terezie (postavena v roce 1909), zatímco obytné objekty v areálu dolu Vizina a další domy na Hladnově byly bez výjimky demolovány. Koksářskou kolonii obývalo v roce 1921 463 osob (2,0 % obyvatel Slezské Ostravy), celkově však na Hladnově v obytných objektech Wilczkova a Vítkovického horního a hutního těžiště žilo více než 1280 obyvatel (5,6 % obyvatel Slezské Ostravy). Původně heřmanická, dnes slezskoostravská Nová kolonie byla obývána 476 obyvateli (14,8 % obyvatel Heřmanic). Vedle husté sítě živnostenských provozoven měli Hladnovští k dispozici i mateřské a obecné školy, jazykové české i německé, a řadu spolkových organizací odborových, tělovýchovných a svetonázorových. Z významných osobností byli s Hladnovem spjatí důlní inženýr Ernst Lipansky a nacisty umučený pedagog Alois Cependa.

První poválečnou slezskoostravskou dělnickou kolonií byla kolonie Zita, resp. od roku 1921 kolonie **Bunčák**, jejichž 21 domů pro zaměstnance dolů Ema, Michálka a Terezie, koksovy Terezie a Ředitelství Kamenouhelných dolů a koksovy Jana Wilczka bylo vybudováno v letech 1913–1922 a na počátku čtyřicátých a padesátých let 20. století po demolici několika budov, poškozených končící válkou. Občanská vybavenost kolonie, z jejíž zástavby z let 1913–1922 se dodnes dochovalo patnáct budov, se omezila jen na dvojici pekáren, udírnu a obchod smíšeným zbožím. Nedostavěnou závodní osadu obývalo v roce 1921 jen 299 osob, 1,3 % obyvatel Slezské Ostravy. Nejmladší dělnickou kolonií či čtvrtí v katastru Slezské Ostravy byla tzv. **Wilczkova kolonie** mezi Hladnovem a Františkovem, která byla v letech 1931–1938 vybudována pro dělníky a management Penzijního fondu Jana Wilczka ve Slezské Ostravě a Horního ředitelství Kamenouhelných dolů a koksovy Jana Wilczka. Dvanáct nadstandardně vybavených obytných objektů, které lze považovat za samostatnou lokalitu, nebo je lze označit za pokračování dělnického Františkova, je dodnes využíváno ke kvalitnímu bydlení.

Zatímco primárním cílem druhého svazku ediční řady *Ostravské dělnické kolonie* bylo shromáždění elementárních informací o stavebním, populačním a společenském vývoji hornických kolonií na pravém břehu Ostravice a korigování dosud tradovaných problematických, nebo zcela mylných údajů, již nyní je zřejmé, že publikace může posloužit jako empirickými daty podepřeného východisko komplexního a sumárně orientovaného výzkumu ostravského dělnictva a jeho dělnických kolonií. Čtenářům druhého svazku *Ostravských dělnických kolonií* tak již nyní může být zřejmé, jak dlouhodobým a významným sídelním, populačním a společenským fenoménem byly hornické kolonie ve slezské části Ostravy: Přání zakončit třísvazkovou ediční řadu publikací o dělnických koloniích Vítkovických železáren a dalších průmyslových závodů (vydání plánováno v roce 2014) se tak autorskému kolektivu stává závazkem.

Summary

Mgr. Christopher Hopkinson, Ph.D.

In 2011, the first of the three volumes in the series *Workers' Housing Schemes in Ostrava* acknowledged the immense importance of these housing schemes (known in Central Europe as 'colonies', and referred to as such in the remainder of this text), which built for workers at the local coal mines and coking plants in the Moravian part of Ostrava; these 'colonies' represented a distinctive type of settlement populated by communities with a high level of social mobility. In the Moravian part of the city, on the left bank of the Ostravice River, the importance of the original miners' colonies began to wane after the First World War, as they gradually ceased to play a major role in the urban fabric and population structure of the community. However, in the right-bank Silesian districts of Ostrava the colonies remained an important phenomenon up until the mid-20th century, retaining their social significance and continuing to be an integral part of the urban landscape. The importance of these housing schemes is evident from census data collected on 16 February 1921, which showed at least 23 674 people living in the workers' colonies (42.6 % of the population of the municipalities of Heřmanice, Hrušov, Koblov, Kunčičky, Michálkovice, Petřkovice, Radvanice and Slezská Ostrava). Moreover, the above-mentioned districts still have approximately 550 buildings which used to form part of housing schemes built by local mines and coking plants for their labourers or clerical staff. The largest housing stock in colony-type developments belonged to the Ferdinand Northern Railway Coal Mining Company (605 buildings), the Vítkovice Coal Mining Company (257 buildings), the Coal Mining and Metallurgical Company (205 buildings), the Coal Mine's and Coking Plant of Jan Wilczek in Silesian Ostrava (182 buildings) and the Zvěřina Coal Mining Company (46 buildings). Cultural and social life in the colonies was rich and diverse, as witnessed by the multitude of famous people who were born and grew up there, many of whom transcended re-

gional boundaries to achieve national and international success in their respective fields. From the end of the 19th century to the mid-20th century the colonies were also home to almost a hundred clubs and associations – professional, educational and political/ideological associations, sports clubs and physical education associations.

Although in the 19th century the township of Hrušov (today almost entirely depopulated) had only three coal mines – known as Albert, Hubert and Ida – the collieries' housing stock was also located in the neighbouring communities of Heřmanice, Muglinov and Vrbice (of which the latter lies outside the boundaries of today's City of Ostrava). The oldest of the colonies – belonging to the **Hubert Colliery** – was built in Hrušov from 1871 onwards; originally consisting of 81 buildings (1944), only 5 buildings have survived. The colony had good civic amenities (an inn and a general store) and a vibrant social life (the DTJ [Workers' Physical Education Association] sports club, a Sokol athletics association, and trade union organizations); it was also the birthplace or home of several important figures (including the paleo-botanist František Němec, the ice hockey player Ladislav Staněk, the violinist Lubomír Kostecký, and the actor Karel Fiala). In 1921 it was home to 1363 people (making up 17.6 % of the population of Hrušov). Work on the colony belonging to the **Ida Colliery** began no later than 1873; the colony originally had 57 residential buildings (1944), of which 36 have survived. In February 1921 this colony was home to 558 people (7.2 % of the population of Hrušov), who were served by several stores, a nursery school and an inn. The inhabitants of the Ida colony included two important mining engineers, Konrád Žalman and Eduard Šebela. In addition to the Hubert and Ida colonies, some employees at the two mines also lived in company apartments at the **Mexiko** colony in Muglinov (where construction began some time before 1873) and at the **Hubert colony in Vrbice** (1909–1913). The latter consisted of 9 buildings near the Hubert Colliery's ventilation shaft in Vrbice; and by 1930 it was home to 341 people (22.1 % of the population of Vrbice). It has since been demolished in its entirety. However, in Muglinov a total of 7 buildings from the Mexiko colony survive to this day; in 1921 this colony had 223 inhabitants (8.3 % of the population of Muglinov). The colony in Vrbice had minimal civic amenities; the Mexiko colony had a restaurant of the same name, a nursery school, and several general stores.

The district of Koblov had only two workers' colonies. These were the **Anselm II** colony (1881–1922), consisting of 8 buildings which are still standing today (142 inhabitants in 1921) and the **Amerika** colony (1922), with 22 buildings (200 inhabitants in 1937). In 1921 the Anselm II colony was home to just 9.4 % of Koblov's population, but by 1937 the number of inhabitants at the Anselm II and Amerika colonies had approximately doubled (to make up 20.4 % of the municipality's population). Although the colonies of Koblov grew in size during the mid-20th century, civic amenities and social life remained concentrated in the rural community of Koblov village itself, rather than developing separately within the colonies.

The current municipal district of Ostrava-Kunčičky saw the construction of three colonies in 1896–1905, 1900–1904 and 1928–1941: these were, respectively, the '**Old**' colony of the Alexander Colliery ('Stará kolonie'), with 47 buildings of which 4 have survived; the '**New**' colony of the same mine ('Nová kolonie'), with 42 buildings of which 19 still exist; and the '**Jubilee**' colony of the Zárubek Colliery ('Jubilejní kolonie'), all 28 of whose original buildings are still standing. In 1921 the 'old' and 'new' colonies were home to 1108 and 788 people respectively, making up 24.6 % and 17.5 % of the municipality's population. Civic amenities for the Kunčičky colonies were mainly located outside the colonies in the centre of the village, and consisted mainly of schools and small stores, with the exception of the 'U Lajdolfů' inn, a workers' food cooperative and the Maxim Gorky park, which were located within the boundaries of the colonies themselves. The same situation applied to social life, clubs and associations; among the most important organizations were two physical education associations (DTJ – Workers' Physical Education Association, FDTJ/JPT – Proletarian Physical Education Association) and a social democratic atheist association.

The beginnings of colonies in the community of Michálkovice date back to 1852, when workers' hostels were built. These later formed the core of the **Petrská** colony (also known as the 'Pump' colony), built in 1881–1946; 67 of the original 89 buildings (1946) still survive. This colony had a nursery school, an inn, a small cinema, and a wide range of stores and other services. In 1921 it was home to 1258 people (21 % of the municipality's total population). There were several sports associations, trade union organizations, political associations (the 'Equality' association), cultural associations (including a drama club) and political/ideological associations (including the SPB – Proletarian Atheist Association). At the same time, the **Ferdinand** colony was built (1883–1950), of whose 57 original buildings (1950) a total of 52 have survived. In 1921 this colony was home to 897 people (15.2 % of the municipality's population). The colony had only modest civic amenities (a nursery school and some stores), yet – like the rest of Michálkovice – it had a vibrant social life. The smallest colony in the municipality – the '**Old**' colony of the Michal Colliery (1863–1901) – was also the oldest. Originally consisting of 18 buildings, only the last three have survived. In 1921 this colony housed 373 people (6.3 % of the total population). Civic amenities were provided by schools and stores in the village centre, and the social lives of the colony's inhabitants were similar to those of the other citizens of Michálkovice.

The first colony to be built in Petřkovice, beginning in 1888–1889, was the **Mexiko** colony; these two years saw the construction of the majority of the colony's 40 buildings (all of which are still standing). More buildings were added in 1920 and 1948, though there were also other company-owned colonies near the Anselm and Oskar collieries. The Mexiko colony had only a nursery school and a bakery situated in the workers' hostel. In 1921 it was home to 779 people (29.9 % of the total population of Petřkovice). Social life, clubs and associations were concentrated in the centre of the village rather than in the colonies themselves.

In the second half of the 19th century and the first third of the 20th century a total of six miners' colonies were built in the municipality of Radvanice (now the municipal district of Ostrava-Radvanice). These were attached to Colliery no.

VII (the 'Old' colony and the Trnkovec colony) and the Ludvík Colliery (the colonies at Pod Kaplí, Trnkovec, Nad Kaplí, Kamčátka, and housing for clerical staff). The **'Old' colony of Colliery no. VII** (1860–1867, 1900) has now been completely demolished. It consisted of a maximum 19 buildings; in 1921 it was home to 406 people (5.7 % of Radvanice's population). The **Pod Kaplí** colony (meaning 'Below the Chapel'; 1889–1909 and 1947) consisted of 65 buildings (1947), of which 39 have survived. In 1921 its population totalled 1363, making up almost a fifth of the municipality's population (19.2 %). In 1905–1924 the **Trnkovec** colony was built. With 21 buildings, its population in 1921 was 954 (13.4 % of the municipality); 16 of the original 21 buildings still survive. In 1920 work began on a **colony for clerical staff at the Ludvík Colliery** (1920–1940); 8 of the original 10 residential buildings are still standing. The **Kamčátka** colony (15 buildings) was built in 1921–1924; the entire colony has survived intact. The last of the Radvanice colonies was **Nad Kaplí** (meaning 'Above the Chapel'), dating from 1925; all ten of the original buildings have survived. The colonies at Lipina (Nad Kaplí) and Trnkovec had nursery and primary schools, and there was a wide range of stores and services within easy reach. Radvanice had a rich social and cultural life (with two physical education associations, a branch of the social democratic atheist association, a workers' dramatic association and other clubs), so it is no surprise that the community had many famous sons and daughters, including the writer Ladislav Třešňák.

The first colonies built in today's Silesian Ostrava (Slezská Ostrava) date back to the mid-19th century. Work evidently began on the **Františkov** and **Zvěřina** miners' colonies shortly after 1850. The Františkov colony was built in several stages approximately between 1850 and 1941; it consisted of 39 residential buildings, of which only three single-storey structures have survived. In 1921 the colony was home to 782 people (3.4 % of the municipality's population), and it had a good standard of civic amenities (a nursery school, two primary schools, and several nearby stores and other services) as well as a vibrant social life focused around the František football club and the Zábok choral society. The Zvěřina colony (built between 1850 and 1922) and the neighbouring **Aloisie** colony (1880s) consisted of 40 buildings at their peak (1922), of which 26 are still standing (21 at Zvěřina and 5 at Aloisie). In February 1921 they were home to 807 people (115 at Aloisie), making up 3.5 % of the total population of Silesian Ostrava. The Zvěřina colony occupied an isolated position; it had a company hospital and pharmacy, a company inn and two privately run inns, and a rich social and cultural life including physical education associations and three trade union organizations.

By 1865 work had begun on new colonies within Silesian Ostrava – the **Hranečník** colony (38 buildings in 1946), the **Salmovec** colony (60 buildings in 1919), and the **Salm** colony for clerical staff (14 buildings in 1923). The oldest buildings at Hranečník date back to the 1860s, and the most recent was built in 1946, though by that year the number of inhabitants at the colony had fallen compared to 1921 levels (874 people, or 3.8 % of the municipality's population). A total of 28 buildings at Hranečník have survived. The colony had two Czech-language nursery schools and one German-language nursery school, a primary school, an inn and a general store. There were trade union organizations, a miners' reading society (1896–1933), two physical education associations, and an atheist association. Several inhabitants of Hranečník later made successful careers in local and national politics, academia and science (Hugo Vavrečka, Josef Kotas, Václav Křístek). The Salmovec colony was built in 1860–1919, with a new district for clerical staff at the same mine built between 1865 and 1923. In 1921 Salmovec was home to 1417 people and the clerical district to 154 people, making up a 6.8 % of the municipality's population in total. 32 buildings have survived at Salmovec and 10 from the former clerical colony. The colonies had a company-owned inn, a basic hospital, a school and a bath-house, as well as the Chapel of St Barbara. Social amenities included the Salm miners' reading society (1871–1939), whose members included the teachers Karel Jaromír Bukovanský (1844–1932) and František Nechanický (1848–1941) and the politician Josef Matušek (1897–1943).

It is likely that building work on the Hranečník and Salmovec went on at the same time as work on a trio of colonies – **Zárubek**, **Vilémka** and **Jakubka** – which together formed the largest workers' housing scheme on the right bank of the Ostravice River (in 1921 the three colonies were home to 3885 people, or 16.9 % of the municipality's total population). Building work began after the opening of the three local collieries – Zárubek (1862), Vilém (1866) and Jakub (1872); by 1873 the central part of the colonies was largely complete. The complex reached its peak in 1900, when Zárubek had 60 buildings, Vilémka 59 and Jakubka 69. Only 11 buildings have survived (dating back to 1912–1941, all at Jakubka). The complex had excellent civic amenities for its time, with nursery schools, a primary school, several inns, a doctor's surgery, and a community centre with a cinema screen. During the first half of the 20th century the Zárubek colony lived a vibrant and active social life, including educational associations (a reading society and a national cultural association), physical education associations (DTJ, Sokol, the Viktoria sports club), a chess society, and political/ideological associations. Famous local people included mining experts (Bohumil Kaňkovský, Karel Novotný, Lubomír Cwik), sportsmen (the ice hockey player Jan Kasper), and artists (Karla Diváková).

In the boom years of 1867–1873, before the economy was hit by a recession (which began with the crash of the Vienna stock exchange), the north-west part of Silesian Ostrava was the site of two new miners' colonies near the Ostravice River – the **Jaklovec** colony (for the Jindřich and Terezie collieries) and the **Kamenec** colony (for the Trojice mine). The 37 single-storey buildings that made up the Jaklovec colony were built in 1867–1873 and 1907; the 42 buildings at Kamenec date back to 1871–1873, the early 1920s and 1959. In 1921 Jaklovec had 718 inhabitants (3.1 % of the municipal total), while Kamenec had 877 (3.8 %). Civic amenities were poor, though both colonies were located close to the densely populated Záměstí district, which offered a wide range of stores and other services. In 1898 and 1908 two schools were built next to the Jaklovec colony (the Franz Joseph I Jubilee School and a German-language primary school). The colony at Kamenec is closely associated with the history of the legendary football club SK Slezská Ostrava, founded in 1922 (today FC Baník Ostrava), and both colonies were depicted in literature by regional writers such as Antonín Hořínek, Alois Červenka

and Ota Filip. Not one building from either colony has survived; the sites are now occupied by a modern high-rise development (Kamenec) and a road bridge and interchange (Jaklovec).

In the early 1860s work began on the **Centrální** colony (1873–1902) for the Vitkovice Coal Mines Central Coking Plants; the colony had up to 25 buildings, but all were razed to the ground in 1940. In the early years of the colony there was an emergency hospital, though this was later closed, after which the scheme had no civic amenities at all. Of the 422 inhabitants of Centrální in 1921 (1.8 % of the total population), the best-known are the renowned sculptor Augustin Handzel and the manager of the Kotouč mine in Štramberk, Eduard Paloncy.

One of the most common ways of providing housing to Ostrava's miners was to adapt unused buildings at the city's collieries, converting them for residential use. However, the conversion of the entire **Jindřich** mine was a unique project; in 1878–1890 the site was converted into a ventilation shaft and the mine buildings became a small colony mainly for clerical staff. In 1921 the colony consisted of 14 buildings with a total population of 70 (0.3 % of the municipal population); it had no civic amenities of its own except for the privately owned Herlinger inn. However, none of the buildings have survived; the last remaining trace of the colony is in the name of Hýbnerova Street, named after long-time resident Josef Hýbner, the Director of the Moravian Ostrava Mining School.

In the decades either side of 1900, a trio of colonies (Jan, Josef and Michaeli) was built in Silesian Ostrava adjacent to older company housing. The **Jan** colony (1895–1899) consisted of 18 residential buildings both in the colony itself and at the Jan Colliery; 13 have survived (10 in the colony and 3 at the former colliery). The **Josef** colony (1903–1909) had 16 buildings in the colony itself (of which 11 are still standing) and 5 outlying buildings (2 still exist). In February 1921 these two colonies were home to 337 and 516 people respectively, making up 1.5 % / 2.3 % of the total municipal population. In addition to a nursery school and a primary school, the colonies had several stores and a company-owned inn (run by the Ferdinand Northern Railway Coal Mining Company), which was the focus of a rich social life (physical education and sports associations, political/ideological societies, and the Karl Marx Proletarian Dramatic Association). The **Michálka** (Michaeli) colony (mostly built 1900–1920) had more modest amenities. With 21 buildings (of which 9 have survived), its population in 1921 was 420 (1.8 % of the municipal total). The colony had a health centre and trade union organizations, and it was briefly home to a reading society.

Among the youngest miners' colonies in Silesian Ostrava are the **Trojice coking plant** colony at Hladnov and the **'New' colony of the Terezie Colliery** in Heřmanice (both now in the municipal district of Slezská Ostrava). These two developments were built adjacent to traditional miners' housing dating from around 1850. The Trojice colony consisted of 14 buildings (1907 and 1911), of which 4 still survive. The 'New' colony (built in 1909) had 10 buildings, all of which are still standing. The residential buildings near the Vizina Colliery have since been demolished, along with several other buildings at Hladnov. The Trojice colony was home to 463 people in 1921 (2.0 % of Silesian Ostrava's population); however, Hladnov was also the site of other workers' housing built by the Wilczek company and the Vitkovice Mining and Iron Company, which was home to 1280 people (5.6 % of the municipal population). The 'New' colony in Heřmanice had 467 inhabitants (14.8 % of the population of Heřmanice). The Hladnov community had access to a dense network of stores and other services, nursery schools and primary schools (both Czech-language and German-language), and a wide range of associations – trade unions, physical education associations and sports clubs, as well as political/ideological associations. Famous people from Hladnov included the mining engineer Ernst Lipansky and the teacher Alois Cependa, who died at the hands of the Nazis.

The first workers' colony to be built in Silesian Ostrava after the First World War was the Zita colony, known from 1921 as the **Bunčák** colony, dating from 1913–1922 (plus several buildings erected in the 1940s and 1950s to replace war-damaged structures). This colony consisted of 21 buildings for employees of the Ema, Michálka and Terezie collieries, the Terezie coking plant and the directorate of the Wilczek Coal Mining and Coking Company. A total of 15 buildings from the 1913–1922 phase of construction have survived. Civic amenities were limited to two bakeries, a pork butcher, and a general store. In 1921, the colony (not yet complete) was home to just 299 people, or 1.3 % of the population of Silesian Ostrava. The youngest colony in the municipality was the **Wilczek** colony, between Hladnov and Františkov, which was built in 1931–1938 for labourers and managers of the Wilczek Pension Fund and the directorate of the Wilczek Coal Mining and Coking Company. It consisted of 12 well-equipped residential buildings, which may either be considered an extension of the workers' district of Františkov or may be seen as a separate enclave. These high-quality buildings are still used for residential purposes today.

The main aim of the second volume in the series *Workers' Housing Schemes in Ostrava* has been to gather basic information on the architectural, demographic and social development of the miners' colonies on the right bank of the Ostravice River and to rectify certain inaccuracies or problematic interpretations that have become widespread. However, the publication may also serve as a summary – supported with empirical data – of current research on Ostrava's colonies and their inhabitants. It will be clear to readers of this second volume in the series that the colonies in the Silesian part of Ostrava played a major long-term role in the urban fabric of the city, its demographic development and its social life. The team of authors stands before one final goal: to complete the three-volume series with a study of the workers' colonies of the Vitkovice ironworks and other industrial corporations (scheduled for publication in 2014).

Resümee

Mathias Becker, M.A.

Der erste Band der dreiteiligen Reihe *Die Ostrauer Arbeiterkolonien* [Ostravské dělnické kolonie] erinnerte im Jahr 2011 an die unübersehbare Bedeutung der Arbeitersiedlungen der Steinkohle-Bergbaugesellschaften und Kokereien im mährischen Teil des heutigen Ostrava. Diese stellten spezifische Siedlungs- und Bevölkerungsphänomene sowie gesellschaftlich lebendige historische Kommunen dar. Während im linksufrigen Ostrava die Bedeutung der Bergarbeiterkolonien in Hinsicht auf die urbanistische Struktur und die Zusammensetzung der einzelnen städtischen Kommunen schon nach dem Ende des Ersten Weltkriegs sank, bleiben im schlesischen Teil des heutigen Ostrava die Bergarbeiterkolonien ein wichtiges urbanistisches, bevölkerungsrelevantes und gesellschaftliches Phänomen bis weit ins 20. Jahrhundert hinein. Dies belegen erstens die Angaben der Volkszählung vom 16. Februar 1921, denen zufolge in den Bergarbeiterkolonien im betrachteten Gebiet mindestens 23 674 Personen lebten (42,6 % der Bevölkerung der Gemeinden Herzmanitz [Heřmanice], Hruschau [Hrušov], Koblau [Koblov], Klein Kuntschitz [Kunčický], Michalkowitz [Michákovice], Petrkowicz [1939 bis 1945 Petershofen, heute Petřkovice], Radwanitz [Radvanice] und Schlesisch Ostrau [Slezská Ostrava]). Zweitens ist es eine Tatsache, dass in den genannten Gemeinden bis heute ungefähr 550 Objekte stehen, die Bestandteil von Bergarbeiterkolonien bzw. Beamtenvierteln der Grubenbetriebe und Kokereien waren. Von diesen Unternehmen besaßen in den Arbeitersiedlungen die Steinkohlenbergwerke der Kaiser Ferdinands-Nordbahn den umfangreichsten Wohnungsbestand mit 605 Häusern (gefolgt von den Witkowitz Steinkohlegruben mit 257 Häusern, der Bergbau- und Hüttengesellschaft mit 205 Häusern, den Graf Johann Wilczek'schen Ostrauer Kohlen- und Kokswerken in Schlesisch Ostrau mit 182 Häusern und der Steinkohlen-Bergbaugesellschaft Zwierzina mit 46 Häusern). Von dem reichen gesellschaftlichen Leben mit zahlreichen Vereinen in den Arbeitersiedlungen des rechtsufrigen Ostrava zeugt die große Menge bedeutender Söhne und Töchter der Stadt, die oft auch überregional erfolgreich waren. Ihr Schaffen war geprägt durch das gesellschaftliche Klima der Arbeitersiedlungen und durch fast 100 Vereine und Verbände aus den Bereichen Beruf, Bildung, Weltanschauung, Körpererziehung und Sport, die in den Siedlungen seit dem Ende des 19. Jahrhunderts tätig waren.

Obwohl auf dem Boden des heute fast verlassenen Markfleckens Hruschau im 19. Jahrhundert die Gruben Albert, Hubert und Ida errichtet wurden, wurde deren betrieblicher Wohnungsbestand auch außerhalb der Muttergemeinde in den Nachbargemeinden von Herzmanitz, Muglinou [Muglinov] und Wirbitz [Virbice] erbaut, wobei die beiden letztgenannten zum Gebiet der Statutarstadt Ostrava gehören. Die augenscheinlich älteste **Kolonie Zárubek** wurde in Hruschau spätestens 1871 erbaut und von ihren 81 Wohnhäusern (1944) sind bis in die Gegenwart nur 5 Häuser erhalten geblieben. Die Siedlung mit ihrer soliden Infrastruktur (Gasthaus, Konsumgeschäft Budoucnost) besaß ein reiches gesellschaftliches Leben (Turnvereine DTJ und TJ Sokol, Gewerkschaftsorganisationen). Zudem war sie Geburtsort oder Wohnort einer Reihe von bedeutenden Persönlichkeiten (der Paläobotaniker František Němec, der Eishockey-Spieler Ladislav Staněk, der Violinist Lubomír Kostecký, der Schauspieler Karel Fiala). In der Siedlung wohnten 1921 1363 Personen, das waren 17,6 % der Bevölkerung Hruschaus. Spätestens im Jahr 1873 wurde mit der Bau der **Kolonie zum Ida-Schacht** begonnen, von deren 57 Wohnhäusern (1944) bis heute 36 Häuser erhalten geblieben sind. Die Kolonie zum Ida-Schacht bewohnten im Februar 1921 558 Personen, das waren 7,2 % der Bevölkerung Hruschaus. Zur Infrastruktur der Siedlung gehörten neben verschiedenen Läden und Geschäften auch ein Kindergarten sowie ein Gasthaus. Der Kürze halber sollen von den zahlreichen Persönlichkeiten der Siedlung zumindest zwei bedeutende Bergingenieure erwähnt werden: Konrád Žalman und Eduard Šebela. Außer den Hubert- und Ida-Schachtkolonien standen den Arbeitern und Angestellten der gleichnamigen Schächte auch Betriebswohnungen in der **Kolonie Mexiko** in Muglinau, deren Errichtung vor dem Jahr 1873 begonnen wurde, und der **Arbeiterkolonie in Wirbitz** (1909–1913) zur Verfügung. Während die 9 Häuser der Hubert-Schacht-Kolonie am Windschacht in Wirbitz, die im Jahr 1930 von 341 Personen bewohnt wurden (22,1 % der Bevölkerung von Wirbitz), vollständig abgerissen wurden, sind in Muglinau mindestens 7 Objekte der Kolonie Mexiko erhalten geblieben. Sie wurden im Jahr 1921 von 223 Personen, 8,3 % der Bevölkerung Muglinaus, bewohnt. Die soziale Infrastruktur der Siedlung in Wirbitz war minimal, in Muglinau standen den Einwohnern neben dem Restaurant Mexiko ein Kindergarten sowie einige Gemischtwarenläden zur Verfügung.

In Koblau (heute Stadtteil von Ostrava) wurden nur zwei Arbeitersiedlungen bzw. Kolonien erbaut, und zwar die Kolonie **Anselm-Schacht II**, die bis heute aus 8 Häusern besteht, in denen im Jahr 1921 142 Personen lebten, und die Kolonie **Amerika** (1922), deren 22 Wohnhäuser 1937 von 200 Personen bewohnt wurden. Während im Jahr 1921 in der Siedlung Anselm-Schacht II nur ein Zehntel der örtlichen Bevölkerung (9,4 %) lebte, waren es 1937 in der Kolonie Amerika und in der Bebauung um den Anselm-Schacht II schon zweimal so viele (20,4 %). Während die quantitative Bedeutung der Koblauer Arbeitersiedlungen in der zweiten Hälfte des 20. Jahrhunderts zusehends gewachsen war, entfalteten sich die soziale Infrastruktur und das gesellschaftliche Leben lediglich auf dem Niveau einer dörflichen Gemeinde, und wenn schon, dann nicht in der Mikrowelt der Kolonien.

Auf dem gegenwärtigen Gebiet des Liegenschaftskatasters von Ostrava-Kunčičky [Ostrau-Klein Kuntschitz] wurden in den Jahren 1896–1905, 1900–1904 und 1928–1941 gleich drei Kolonien errichtet: die **Alte Kolonie am Alexanderschacht** (von den ursprünglich 47 Objekten sind nur 4 erhalten geblieben) und die **Neue Kolonie am Alexanderschacht** (von den 42 Gebäuden sind nur 19 Objekte erhalten geblieben) sowie die **Jubiläumskolonie des Schachtes Zárubek** (28 ursprüngliche Häuser stehen bis heute). Die Alte und die Neue Kolonie wurden im Jahr 1921 von jeweils 1108 und 788 Personen bewohnt, d. h. 24,6 % und 17,5 % der örtlichen Bevölkerung. Die Infrastruktur der Klein Kuntschitzer Bergbaukolonien wurde vorwiegend durch schulische und gewerbliche Einrichtungen auf Gemeindeebene gewährleistet, Ausnahmen waren hierbei nur das Gasthaus U Lajdolfů [Zu den Lajdolds], der Arbeiter-Lebensmittelverein und der Maxim-Gorki-Bergmannspark direkt in den Kolonien. Ebenso sah es in Bezug auf das Vereins- und Gesellschaftsleben der örtlichen Arbeiterschaft aus: Hier spielten der Arbeitersportverein DTJ und die Sportvereine FDTJ/JPT sowie die sozialdemokratische atheistische Organisation SSDB/USSM eine Schlüsselrolle.

Die Anfänge der Siedlungsbebauung führen im Bereich des Liegenschaftskatasters von Michálkovice [Michalkowitz] bis ins Jahr 1852 zurück, als durch die Errichtung eines Arbeiterwohnheims die Grundlagen für die **Peterskolonie** (auch **Kolonie an der Pumpe** genannt) gelegt wurden. Die Kolonie wurde erbaut in den Jahren 1881–1946 und bis heute sind von der ursprünglichen Anzahl von 89 Objekten (1946) 67 Gebäude erhalten geblieben. In der Peterskolonie, ausgestattet mit einem Kindergarten, einem Gasthaus und einem kleinen Kino sowie einer breiten Skala von Gewerbebetrieben, lebten 1921 1258 Personen, 21 % der Ortsbevölkerung. Unter der Bevölkerung der bis heute bewohnten Kolonie waren einige Sportvereine (DTJ, JPT), gewerkschaftliche, politische (Wahlverein Rovnost [Gleichheit]), kulturelle (Theaterverein Klicpera) und weltanschauliche Organisationen (SPB) tätig. Gleichzeitig mit der Peterskolonie wurde die Ferdinand-Kolonie (1883–1950), auch Hauptschacht-Kolonie genannt, erbaut, von deren 57 Gebäuden im Jahre 1950 bis heute 52 Wohnobjekte erhalten geblieben sind. Sie wurden 1921 von 897 Personen bewohnt, 15,2 % der Ortsbevölkerung. Die im Bereich der Infrastruktur bescheiden ausgestattete Kolonie (Kindergarten, Geschäfte) besaß ebenso wie Michalkowitz ein reiches gesellschaftliches Leben. Die nach der Anzahl der Häuser kleinste (18), zugleich aber auch älteste **Michael-Kolonie** [auch **Michaelschacht-Kolonie** genannt] (1863–1901), von der nur einige wenige Gebäude erhalten geblieben sind, wurde im Jahr 1921 von 373 Personen bewohnt, 6,3 % der Michalkowitzer. Die infrastrukturellen Dienstleistungen wurden von den schulischen und gewerblichen Einrichtungen im Zentrum der Stadtgemeinde angeboten und die gesellschaftlichen Aktivitäten der örtlichen Bevölkerung ähnelten den Aktivitäten in den anderen Michalkowitzer Siedlungen.

In Petřkovice begann man mit dem Bau von betrieblichen Bergarbeiterwohnstätten in der Kolonie **Mexiko** erst in den Jahren 1888–1889, als die Mehrheit von den 40 bis heute in ihrer Ganzheit erhaltenen Wohnobjekte der Kolonie Mexiko erbaut wurde (der Ausbau wurde in den Jahren 1920 und 1948 fortgesetzt, in der Gemeinde befand sich in der Gegend der Schächte Anselm und Oskar eine weitere betriebliche Bebauung). In der Kolonie Mexiko, die hinsichtlich der kommunalen Infrastruktur nur einen Kindergarten und eine firmeneigene Bäckerei im Arbeiterwohnheim aufweisen konnte, lebten im Jahr 1921 779 Personen, 29,9 % der Einwohner von Petřkovice, das Gesellschafts- und Vereinsleben fand auf der Ebene der Gemeinde statt, dass heißt nicht im sozialen Netzwerk der Arbeitersiedlungen.

Auf dem Gebiet des Liegenschaftskatasters von Ostrava-Radvanice [Ostrau-Radwanitz] wurden in der zweiten Hälfte des 19. und in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts sechs Bergarbeiterkolonien für die Zechen Elisabeth-Schacht (Alte Kolonie am Elisabethschacht und Trnkovec-Kolonie) und Ludwigsschacht (Alte Kolonie bei der Kapelle, Trnkovec-Kolonie, Neue Kolonie bei der Kapelle, Kamtschatka [Kamčatka], Beamtenkolonie des Ludwigsschachtes) erbaut. Die vollständig abgerissene **Alte Kolonie** am Elisabethschacht (1860–1867, 1900) bestand aus höchstens 19 Objekten, die im Jahre 1921 von 406 Personen bewohnt wurden (5,7 % der Bevölkerung von Radwanitz). Die Siedlung **Alte Kolonie bei der Kapelle** (1889–1909 und 1947) bestand aus 65 Häusern (1947), von denen 39 Objekte erhalten geblieben sind. Diese wurden 1921 von 1363 Personen bewohnt, ein Fünftel der Einwohner der Gemeinde (19,2 %). In den Jahren 1905–1924 wurde die **Trnkovec-Kolonie** mit 21 Wohngebäuden errichtet, in denen 1921 954 Personen lebten (13,4 % der Bevölkerung der Gemeinde). Bis heute sind von dieser Kolonie 16 Häuser erhalten geblieben. Im Jahr 1920 wurde mit dem Bau der **Beamtenkolonie des Ludwigsschachtes** begonnen (1920–1940), von deren 10 Häusern noch 8 Wohnobjekte stehen. In den Jahren 1921–1924 wurde die Kolonie **Kamtschatka** errichtet (15 Gebäude). Die Gebäude sind bis heute in der ursprünglichen Anzahl erhalten geblieben, und im Jahr 1925 wurde als letzte Kolonie die **Neue Kolonie bei der Kapelle** erbaut, deren 10 Häuser bis heute stehen. Die Kolonie in Lipina (Neue Kolonie bei der Kapelle) und die Trnkovec-Kolonie waren mit Kindergärten und Grundschulen ausgestattet, in der Umgebung der Kolonie gab es zudem ein dichtes Netz von Gewerbebetrieblenden. Das Gesellschafts- und Vereinsleben in den Radwanitzer Bergarbeiterkolonien war sehr lebendig (der Arbeiterturnverein DTJ, die Vereine JPT und SSDB/USSM, der Arbeitertheaterverein Jiří Wolker usw.). So überrascht es daher nicht, dass aus den Arbeitersiedlungen eine ganze Reihe von Persönlichkeiten stammt, deren bedeutendster Vertreter der Schriftsteller Ladislav Třešňák war.

Mit dem Bau von Arbeiterkolonien auf dem Gebiet des Liegenschaftskatasters des heutigen Schlesisch Ostrau begann man in der Mitte des 19. Jahrhunderts, als wahrscheinlich kurz nach 1850 die Grundsteine für die Bergmannssiedlungen **Franzensberg** und **Zwierzina** gelegt wurden. Die Siedlung Franzensberg wurde in verschiedenen Bauphasen in den Jahren 1850–1941 gebaut, als 39 Wohnhäuser errichtet wurden, von denen nur drei einstöckige Objekte erhalten geblieben sind. Die Siedlung hatte 1921 782 Bewohner (3,4 % der Einwohnerschaft von Schlesisch Ostrau). Sie verfügte über eine gute infrastrukturelle Ausstattung (ein Kindergarten und zwei Volksschulen, mehrere Gewerbebetrieblende in der näheren Umgebung). Sie verfügte zudem über ein reichhaltiges kulturelles Leben, dessen Hauptträger der Fussballverein František und der Gesangsverein Záběj waren. Die Kolonie Zwierzina (erbaut ungefähr in den Jahren 1850–1922) und

die benachbarte **Siedlung Aloisia** (erbaut in den achtziger Jahren des 19. Jahrhunderts) bestand zur Zeit ihrer größten räumlichen Ausdehnung (1922) aus 40 Objekten. Bis heute sind 21 Häuser der Zwierzina-Kolonie und 5 der Aloisia-Siedlung erhalten geblieben, in denen im Februar 1921 807 Personen lebten (115 in der Siedlung Aloisia), 3,5 % der Einwohner von Schlesisch Ostrau. Die räumlich abgetrennte Zwierzina-Kolonie verfügte über ein Betriebskrankenhaus mit Apotheke, einem betrieblichen und zwei privaten Gasthäusern sowie Geschäften. Die Kolonie verfügte über ein mannigfaltiges gesellschaftliches Leben (die Arbeitersportvereine DTJ, FDTJ und JPT sowie drei Gewerkschaftsorganisationen).

Bis zum Jahr 1865 wurde mit dem Bau von weiteren Schlesisch Ostrauer Arbeitersiedlungen begonnen, namentlich mit den Kolonien **Hranetschnik** (1946 bestand die Kolonie aus 38 Häusern) und **Salmowetz** (1919 bestand die Kolonie aus 60 Objekten) und dem **Beamtenviertel Salm** (1923 bestand die Kolonie aus 14 Gebäuden). Die ältesten Häuser wurden in Hranetschnik in den sechziger Jahren des 19. Jahrhunderts gebaut, das letzte im Jahr 1946, in dem allerdings nicht mehr 874 Personen wie im Jahr 1921 wohnten (3,8 % der örtlichen Bevölkerung). Die Kolonie, von der bis heute 28 Gebäude erhalten geblieben sind, verfügte über zwei tschechische und einen deutschen Kindergarten, eine Volksschule, ein Gasthaus und einen Gemischtwarenladen, neben den Gewerkschaftsorganisationen und dem Bergmännischen Leseverein in Hranetschnik (1896–1933) waren in der Kolonie auch die Arbeitersportvereine DTJ, JPT und der Verein FKOl/SPB tätig. Darüber hinaus war die Kolonie auch Geburtsort von bekannten Repräsentanten der regionalen und tschechoslowakischen Politik und Wissenschaft (Hugo Vavrečka, Josef Kotas, Václav Krístek). Während die Kolonie Salmowetz in den Jahren 1860–1919 gebaut wurde, entstand in den Jahren 1865–1923 das Beamtenviertel desselben Grubenbetriebes. Die Salmowetz-Kolonie wurde im Jahr 1921 von 1417 Personen bewohnt; im Beamtenviertel wohnten 154 Bewohner, 6,8 % der Schlesisch-Ostrauer Bevölkerung. Die in der Kolonie vorhandene Infrastruktur, von der 32 bzw. 10 Objekte erhalten geblieben sind, sah wie folgt aus: Neben dem betrieblichen Gasthaus, dem Krankenhaus, den Schulen und den Bädern gab es auch die Kapelle der heiligen Barbara. Ebenso strukturiert war auch das örtliche gesellschaftliche Leben, an dessen Spitze sich der Bergmännische Leseverein Salm (1871–1939) befand. Das Vereinsleben bestimmten insbesondere Karl Jaromír Bukovanský (1844–1932), František Nechanický (1848–1941) und der Politiker Josef Matušek (1897–1943).

Mit sehr großer Wahrscheinlichkeit wurde gleichzeitig mit der Hranetschniker und der Salmowetz-Kolonie mit dem Bau folgender drei Siedlungen begonnen: der **Zárubek-Kolonie**, der **Wilhelmschacht-Kolonie** und der **Jakobschacht-Kolonie**, deren Gesamtkomplex den Schlesisch-Ostrauer Ortsteil Zárubek in das größte Arbeiterviertel auf dem rechten Ufer der Ostrawitzka verwandelt hat (1921 lebten in den drei Kolonien 3885 Personen, 16,9 % der Bevölkerung von Schlesisch Ostrau). Mit dem Errichten der Kolonien hat man nach dem Beginn der Förderung in den Gruben Zárubek (1862), Wilhelm (1866) und Jakob (1872) angefangen, wobei 1873 der größte Teil der Bebauung im großen und ganzen fertig war. Offensichtlich war es im Jahr 1900, als in den genannten Kolonien die größte Anzahl an Gebäuden stand, in der Zárubek-Kolonie 60 Objekte, in der Wilhelmschacht-Kolonie 59 und in der Jakobschacht-Kolonie 69 Wohnhäuser, von denen bis heute nur 11 Gebäude aus den 1912–1941 in der Jakobschacht-Kolonie erhalten geblieben sind. Die Infrastruktur in der Kolonie und im ganzen Viertel Zárubek war auf einem für diese Zeit sehr hohen Niveau und neben den Kindergärten und Volksschulen gab es hier auch zahlreiche Gasthäuser, eine Allgemeinarztpraxis und ein Kulturhaus mit einem Kinosaal. Die Bergarbeiterkolonien in Zárubek besaßen in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts ein sehr mannigfaltiges gesellschaftliches Leben, das von verschiedenen Bildungsorganisationen (Leseverein auf dem Zárubek, Nationale Matica in Schlesisch Ostrau-Zárubek), Sportvereinen (DTJ, TJ Sokol, SK Viktoria Schlesisch Ostrau, Schachklub Zárubek) und weltanschaulichen Vereinigungen (SSDB, SPB) getragen wurde. Vergleichbar groß ist auch die Gruppe der bedeutenden Töchter und Söhne der Kolonie: angefangen bei den Bergbauspezialisten (Bohumil Kaňkovský, Karel Novotný, Lubomír Cwik), den Sportlern (Jan Kasper) und endend bei den Künstlern (Karla Diváková).

In den Jahren der Konjunktur von 1867 bis 1873 vor dem Ausbruch der Wirtschaftskrise, die mit dem Wiener Börsenkrach begann, wurde im nordwestlichen Gebiet des Liegenschaftskatasters von Schlesisch Ostrau über dem Fluss Ostrawitzka gleichzeitig mit dem Bau von zwei Bergarbeiterkolonien begonnen, der Kolonie **Jaklowetz** der Schächte Heinrich und Theresia sowie der Kolonie **Steinplatz** des Dreifaltigkeit-Schachts. Siebenundreißig einstöckige Häuser der Kolonie Jaklowetz wurden in den Jahren 1867–1873 und 1907 erbaut, zweiundvierzig Objekte in der Steinplatz-Siedlung wurden in den Jahren 1871–1873 erbaut und Anfang der zwanziger Jahre des 20. Jahrhunderts und im Jahr 1959 erweitert. Während die Jaklowetz-Kolonie im Jahr 1921 von 718 Personen bewohnt wurde (3,1 % der Ortsbevölkerung), lebten in der Steinplatz-Siedlung 877 Mieter (3,8 % der Einwohnerschaft von Schlesisch-Ostrau). Die eigene Infrastruktur der beiden Kolonien ist als arm zu bezeichnen. Die beiden Kolonien befanden sich aber in der Nähe des dicht besiedelten Stadtteils Zamost mit einem breiten Angebot an Gewerbe und Handel. In unmittelbarer Nachbarschaft der Jaklowetz-Kolonie wurden in den Jahren 1898 und 1908 zwei Schulen gebaut (Kaiser-Franz-Josefs-Jubiläumsschule, Deutsche Volksschule). Mit der Steinplatz-Kolonie und ihren Bewohnern waren die ersten Jahre des legendären Fußballklubs SK Schlesisch Ostrau verbunden, gegründet im Jahr 1922 (heute FC Baník Ostrava). Beide Kolonien fanden Aufnahme in die Literatur, und zwar durch die Werke von Antonín Hořínek, Alois Červenka und Ota Filip. Bis heute ist kein einziges Objekt erhalten geblieben und den Raum der Kolonien nehmen heute moderne Plattenbauten (Plattenbausiedlung Kamenec) und Verkehrsnetze (Brücke der Pioniere) ein.

Zu Beginn der siebziger Jahre des 19. Jahrhunderts wurde mit dem Bau der Zentral-Kolonie (1873–1902) der Zentralkoksanstalt der Witkowitz Steinkohlengruben begonnen. Von den höchstens 25 Gebäuden hat sich nach dem Wiederaufbau, der im Jahr 1940 durchgeführt wurde, kein einziges erhalten. In den ersten Jahren der Existenz der Betriebs-siedlung stand in ihrer Nähe ein Behelfs Krankenhaus, später musste die Zentral-Kolonie ohne eigene zivile Infrastruktur

auskommen. Von den 422 Bewohnern der Zentral-Kolonie im Jahr 1921 (1,8 % der Einwohner von Schlesisch Ostrau) verdienen zumindest ihre Bewohner Augustin Handzel und Eduard Paloncy Erwähnung, der eine ein bedeutender regionaler Bildhauer, der andere ein Grubenvermesser und Direktor der Grube Kotouč bei Stramberg.

Obwohl die Adaption der nicht genutzten provisorischen Gebäude der Steinkohlengruben für Wohnzwecke eine übliche Strategie der Lösung der Unterkunftsfraße im Ostrauer Revier war, war die Konversion des gesamten Grubenareals des Steinkohlenbetriebes **Heinrich** in den Jahren 1878–1890 in einen Belüftungsschacht und eine kleine Kolonie mit vorwiegend Beamtenwohnhäusern einmalig. Die 14 Objekte wurden 1921 von 70 Personen (0,3 % der Bevölkerung von Schlesisch Ostrau) bewohnt. Keines der Objekte ist bis heute erhalten geblieben und an die Siedlung erinnert bis auf das private Gasthaus Herlinger ohne gesellschaftliche Angebote nur noch die Hýbnerova-Straße, die den Namen des langjährigen Bewohners der Siedlung und Direktors der Bergmännischen Schule in Mährisch Ostrau Josef Hýbner trägt.

In den Jahrzehnten um das Jahr 1900 entstanden in Schlesisch Ostrau in der Nähe der älteren betrieblichen Bebauung der drei Gruben Johann, Josef und Johann Michaeli drei weitere bergmännische Siedlungen: Die **Johannschacht-Kolonie** (erbaut in den Jahren 1895–1899) bestand aus 18 Wohnobjekten in der Kolonie und am Johannschacht, von denen bis heute 13 Gebäude erhalten geblieben sind (10 in der Kolonie und 3 am Johann-Schacht). Die **Josefschacht-Kolonie** wurde in den Jahren 1903–1909 erbaut und von ihren 16 Gebäuden und weiteren 5 Objekten außerhalb der betrieblichen Bebauung sind 11 bzw. 2 erhalten geblieben. Im Februar 1921 lebten in der Johannschacht-Kolonie 337 Personen und in der Josef-Kolonie 516 Personen, die 1,5 bzw. 2,3 % der Ortsbevölkerung darstellten. Die Infrastruktur der Kolonien bestand neben einem Kindergarten und einer Volksschule aus einigen Lebensmittelläden und dem Betriebsrestaurant der Steinkohlengruben SDF, das das Zentrum des aktiven gesellschaftlichen Lebens war (Arbeiterturnvereine DTJ, JPT und SPB, SSDB sowie der Arbeitertheaterkreis Marx). Bescheidenere Lebensbedingungen herrschten in der Kolonie **Michaeli** (erbaut vorwiegend in den Jahren 1900–1920), von deren 21 Wohngebäuden 9 erhalten geblieben sind. Im Jahre 1921 waren hier 420 Personen (1,8 % der Einwohner von Schlesisch Ostrau) ortsansässig. Die Kolonie wurde provisorisch mit gesundheitlichen Einrichtungen ausgestattet und neben diesen war in der Kolonie auch kurzzeitig der sog. Lesezirkel am Michaeli-Schacht tätig.

Zu den jüngsten Schlesisch Ostrauer Bergarbeiterkolonien gehörten die **Kolonie der Kokerei Dreifaltigkeit** in Schlesisch Ostrau-Hladnow und die **Neue Kolonie des Theresienschachtes** in Herzmanitz, heute Schlesisch Ostrau, die im Raum mit der älteren und komplizierteren Tradition der Bergmannssiedlungen um das Jahr 1850 entstanden sind. Von den 14 Objekten der Kokerei-Kolonie Theresia, errichtet in den Jahren 1907 und 1911, stehen bis heute 4 Häuser, in ihrer Gesamtheit sind 10 Gebäude der Neuen Kolonie des Theresienschachtes (erbaut 1909) erhalten geblieben, während die Wohnobjekte im Areal des Schachtes des Wisina-Schachtes und weitere Häuser in Hladnow ohne Ausnahme abgerissen worden sind. In der Kokerei-Kolonie lebten 1921 463 Personen (2,0 % der Einwohner von Schlesisch Ostrau). Insgesamt lebten in Hladnow in den Wohnobjekten der Graf Johann Wilczek'schen Ostrauer Kohlen- und Kokswerken und der Witkowitzer Bergbau- und Eisenhüttengesellschaft mehr als 1280 Menschen (5,6 % der Einwohner von Schlesisch Ostrau). Die ursprünglich Herzmanitzer, heute Schlesisch Ostrauer Neue Kolonie hatte 476 Bewohner (14,8 % der Einwohner von Herzmanitz). Neben einem dichten Netz von Gewerbebetrieben standen den Hladnowern Kindergärten, eine tschechische und eine deutsche Volksschule, sowie zahlreiche Sportvereine, Gewerkschafts- und weltanschauliche Organisationen zur Verfügung. Zu den bedeutendsten Persönlichkeiten, die mit Hladnow verbunden waren, gehörten der Bergingenieur Ernst Lipansky und der von den Nationalsozialisten ermordete Pädagoge Alois Cependa.

Die erste Nachkriegs-Arbeiterkolonie war die Kolonie **Zita**, ab 1921 Kolonie **Buncák** genannt. Ihre 21 Häuser für die Angestellten der Gruben Emma, Michaeli und Theresia, der Kokerei Theresia und der Direktion der Graf Johann Wilczek'schen Ostrauer Kohlen- und Kokswerke wurden in den Jahren 1913–1922 erbaut und in den vierziger und fünfziger Jahren des 20. Jahrhunderts nach dem Abriss einiger im Krieg zerstörter Gebäude erweitert. Die Infrastruktur der Kolonie, von deren Bebauung aus den Jahren 1913–1922 bis heute 15 Gebäude erhalten geblieben sind, beschränkte sich auf zwei Bäckereien, ein Fleischwarengeschäft und einen Gemischtwarenladen. In nicht fertig gebauten Firmensiedlung lebten im Jahr 1921 nur 299 Personen, 1,3 % der Bevölkerung von Schlesisch Ostrau. Die jüngste Arbeiterkolonie bzw. das jüngste Arbeiterviertel auf dem Gebiet des Liegenschaftskatasters von Schlesisch Ostrau war die sog. **Wilczek-Kolonie** zwischen Hladnow und Franzensberg, die in den Jahren 1931–1938 für die Arbeiter und das Management des Pensionsfonds des Johann Wilczek in Schlesisch Ostrau und der Graf Johann Wilczek'schen Ostrauer Kohlen- und Kokswerken erbaut wurde. Die zwölf Wohnobjekte, die über den damaligen Standard hinausragten, kann man als eine eigenständige Lokalität betrachten. Andererseits kann man sie auch als Fortsetzung der Arbeitersiedlung Franzensberg ansehen. Bis heute stellen diese Häuser hochwertige Wohnobjekte dar.

Während das primäre Ziel des zweiten Bandes der Editionsreihe *Die Ostrauer Arbeiterkolonien* das Zusammentragen von elementaren Informationen über die Bautätigkeit, die Einwohnerstruktur und die gesellschaftliche Entwicklung der Bergarbeiterkolonien auf dem rechten Ufer der Ostrawitz und die Korrektur einiger bisher tradierten problematischen, ja oft sogar fehlerhaften Angaben war, wird nun deutlich, dass die Publikation ein mit empirischen Daten untermauerter Ausgangspunkt für eine komplexe und summarisch orientierte Untersuchung der Ostrauer Arbeiterschaft und ihrer Arbeiterkolonien werden kann. Den Lesern des zweiten Bandes *Die Ostrauer Arbeiterkolonien* wird somit schon jetzt bewusst, was für ein langfristiges und bedeutendes gesellschaftliches, Siedlungs- und Bevölkerungsphänomen die Bergarbeiterkolonien im schlesischen Teil von Ostrava waren: Der Wunsch, die dreibändige Editionsreihe über die Bergarbeiterkolonien der Witkowitzer Eisenwerke und weiterer Industriebetriebe zu vervollständigen, stellt somit eine Verpflichtung des Autorentams (die Herausgabe ist für das Jahr 2014 geplant) für die Zukunft dar.

Bc. Jan Herman (* 1987 Zlín) po maturitě na Gymnáziu Otrokovice (2006) absolvoval na FF OU v Ostravě bakalářskou práci (*Partyzánské hnutí na Zlínsku za II. světové války*, 2009) a magisterskou diplomovou práci (*Vývoj obce Žlutava v letech 1945–1968*, 2013) obor historie. Během studia se věnoval dějinám 20. století, což se odrazilo ve volbě tématu jak jeho bakalářské, tak diplomové práce.

PhDr. Martin Jemelka, Ph.D. (* 1979 Ostrava), absolvent FF OU v Ostravě, na níž vystudoval obor historie a posléze v doktorském studiu hospodářské a sociální dějiny. Během interního doktorského studia přednášel na FF OU v Ostravě dějiny 20. století a dějiny 1. a 2. ČSR. Od podzimu 2006 je odborným asistentem katedry společenských věd VŠB-TU Ostrava, na níž přednáší filozofii, etiku a etiku vědy. Současně působí jako samostatný vědecký pracovník Centra pro hospodářské a sociální dějiny FF OU v Ostravě a jako odborný asistent FVP SU v Opavě. Dlouhodobě se zabývá sociálními a náboženskými dějinami 19. a 20. století, kulturními a regionálními dějinami, dějinami každodennosti, historickou demografií, dějinami hudby a religionistikou. S ohlasem publikoval v domácích časopisech a sbornících, je příspěvatelem Biografického slovníku Slezska a severní Moravy a veřejnosti se představil jako autor knih *Na kolonii: život v hornické kolonii dolu Šalomoun v Moravské Ostravě do začátku socialistické urbanizace* (VŠB-TU Ostrava, 2007), *Z havířských kolonií aneb Jak se žilo havířským rodinám* (Repronis, 2008), *Na Šalomouně: společnost a každodenní život v největší moravskoostravské hornické kolonii (1870–1950)* (Centrum pro HSD, OU v Ostravě, 2008; Cena Josefa Pekaře 2009) a *Lidé z kolonií vyprávějí své dějiny* (Centrum pro HSD, OU v Ostravě a Repronis, 2009), resp. spoluautor publikací *Hornické kolonie Ostravy* (KPHM OKD, Ostrava 2009), *Ostravské dělnické kolonie I: závodní kolonie kamenouhelných dolů a koksoven v moravské části Ostravy* (Centrum pro HSD, OU v Ostravě, 2011) a *Company Town's of the Baťa Concern: History, Cases, Architecture* (Franz Steiner Verlag, Stuttgart 2013). Pravidelně přednáší pro regionální kulturní a vzdělávací instituce a spolupracuje s ČRO3 Vltava (pořady *Akademie*, *CD Laser*, *Depozitář Hudební galerie*, *Komorní hudba*, *Matiné*, *Mozaika* a *Rondo*) a regionálním studiem ČT. Na stránkách tištěných médií (Czech Music Quarterly, Harmonie, Týdeník rozhlas) se věnuje hudební publicistice. Od roku 2012 je členem Umělecké rady Národního divadla moravskoslezského.

PhDr. Jiří Jung, Ph.D. (* 1982 Opava), absolvent FF OU v Ostravě, na níž vystudoval obory dějiny umění, kulturní dějiny a v doktorském studiu české a československé dějiny (2010). Od jara 2011 je odborným asistentem katedry dějin umění a kulturního dědictví FF OU v Ostravě, na níž přednáší zejména dějiny moderního umění, architektury a umění regionu 19. a 20. století. Je samostatným vědeckým pracovníkem Centra pro hospodářské a sociální dějiny FF OU v Ostravě a členem redakce vlastivědného časopisu Hlučínsko. Jeho odborný zájem se soustředí na problematiku kulturních dějin, dějin umění a architektury Horního Slezska 19. a 20. století. Dlouhodobě se věnuje studiu slezského knížecího rodu Lichnowských a na toto téma publikoval několik studií. Autorsky se představil rovněž publikací *Julius Bühler – architekt knížete Karla Maxe Lichnowského* (Centrum pro HSD, OU v Ostravě, 2011), která je syntézou jeho dosavadních odborných zájmů.

Mgr. Petr Kašing (* 1983 Ostrava), absolvent FF OU v Ostravě, na níž vystudoval obor historie. Během vysokoškolských studií se zaměřoval na regionální dějiny, resp. dějiny Ostravy, výsledkem byla diplomová práce *Dějiny a vývoj hřbitovů na území současné Ostravy* a 26. svazek edice *Ostravica* s názvem *Ostravské hřbitovy aneb Zahrady věčnosti nejsou vždy věčné* (Repronis, Ostrava 2009). Od roku 2010 je na KHI FF OU v Ostravě doktorandem v externím doktorském studiu hospodářských a sociálních dějin, v němž se zabývá problematikou vysokoškolského vzdělávání technické inteligence převážně ve 20. století. Dosud působil ve Slezském zemském muzeu v Opavě (2008–2009), Památníku II. světové války v Hrabyni a od roku 2010 jako historik a archivář v Archivu VŠB-TU Ostrava (od roku 2012 jako vedoucí), v němž se věnuje dějinám vysokého technického školství, dějinám věd a techniky a osobnostem pedagogů a vědecko-výzkumných pracovníků VŠB-TU Ostrava. S KHI FF OU v Ostravě spolupracuje při tvorbě biografických hesel *Biografického slovníku Slezska a severní Moravy*.

Bc. Tomáš Majliš (* 1988 Ostrava) po maturitě na Gymnáziu Františka Hajdy v Ostravě (2007) nastoupil na Filozofickou fakultu Ostravské univerzity v Ostravě, na níž absolvoval bakalářskou práci (*Rané encyklopedické dílo Jana Ámose Komenského*, 2010) studium historie a základů společenských věd. V magisterském studiu paralelně studoval na téže fakultě učitelství historie a společenských věd pro SŠ a historii a ochranu průmyslového dědictví. Během studia se věnoval především regionálním dějinám, což se odrazilo také v tématech diplomových prací zaměřených na problematiku kriminality ostravského dělnictva a vývoj hornické kolonie Hranečník.

Bc. Martin Malínek (* 1986 Zlín) po maturitě na Střední průmyslové škole ve Zlíně, obor ekonomické lyceum (2006), absolvoval na FF OU v Ostravě bakalářskou práci *Proces kolektivizace ve vybraných obcích Luhačovského Zálesí* (2011) obor historie. V průběhu studia v Ostravě se v něm probudil zájem o ostravskou novodobou historii, jenž se odráží i ve volbě tématu jeho diplomové práce *Stavební, populační a společenský vývoj dělnických kolonií Vítkovických železáren na příkladu kolonií Westend, Hulváky a mistrovské kolonie v Erbenově ulici*.

Karel Slíva (* 1940 Slezská Ostrava) po absolvování Všeobecně vzdělávací střední školy (1957) získal odborné hornické vzdělání v nástavbovém abiturientském studiu na Vyšší průmyslové škole hornické v Ostravě (1960). Po důlní praxi v technické funkci (1961–1963) vykonával v letech 1963–1987 střídavě funkce důlního měřiče a referenta perspektivního plánu závodu Důl Hlubina. Po sloučení dolů Hlubina a Ostrava vykonával ve spojeném podniku Důl Ostrava tytéž funkce (1987–1997). V souvislosti s útlumem těžby v Ostravě a na Ostravsku prováděl výzkum vývoje dolování v bývalých i činných dolech v dobývacích prostorech dolů Odra a Ostrava, který byl součástí závěrečné zprávy o uhelném ložisku a důlní činnosti jmenovaných důlních podniků. Od roku 2000 spolupracuje s ÚMOB Slezská Ostrava ve vydávání měsíčníku *Slezskoostravské noviny* (lokální historické články zejména z hornické tematiky), působil jako člen redakční rady *Hornického zpravodaje Klubu přátel Hornického muzea v Ostravě* a čtenářské veřejnosti se představil jako spoluautor publikací *Hornické kolonie Ostravy* (2009) a *Kronika počátků hornictví v Ostravě 1750–1830* (2011).

Mgr. Bc. Mariana Stonišová (* 1987 Ostrava) po maturitě na Biskupském gymnáziu v Ostravě (2006) nastoupila na FF OU v Ostravě, na níž bakalářskou (*Život a působení Karla Emanuela z Žerotína: poslední člen rodu a moravský místodržící*, 2009) a magisterskou diplomovou práci (*Stavební a populační vývoj Dolní kolonie a kolonie U Kostela v Ostravě-Mariánských Horách*, 2012) absolvovala obor historie. Paralelně vystudovala na PdF OU v Ostravě obor vychovatelství (bakalářská práce *Rozvoj volnočasových aktivit pro obyvatele Hlučínska v česko-polské pohraniční oblasti*, 2012). Od podzimu 2012 studuje v interním doktorském programu hospodářské a sociální dějiny a současně působí jako instruktorka v Centru outdoorových programů.

Antonín Szturc (* 1987 Ostrava), absolvent Gymnázia Ostrava-Hrabůvka, nyní studuje na FF OU v Ostravě obor historie. Semestrální studijní pobyt v Polsku (Uniwersytet Śląski w Katowicach) podpořil jeho zájem o témata interetnických vztahů a vlivu industrializace a urbanizace na společnost ostravského regionu.

Bc. Lucie Šádková (* 1988 Hořice) po maturitě na SUPŠ Turnov v oboru umělecké odlévání kovů (2008) zahájila bakalářské studium na FF OU v Ostravě v oboru dějiny umění se zaměřením na památkovou péči a technické památky, které ukončila bakalářskou prací *Zvonařská tradice rodiny Manouškových*. Nyní studuje obor navazujícího magisterského programu historie a ochrana průmyslového dědictví (magisterská diplomová práce *Výzkum zvonového fondu*).

Bc. Agáta Šebestová (* 1987 Zlaté Moravce, Slovensko) po maturitě na Biskupském gymnáziu v Ostravě (2007) zahájila bakalářské studium historie na FF OU v Ostravě, které zakončila bakalářskou prací *Ochotnické divadelní spolky v dělnických koloniích v letech 1918–1948* (2010), jejíž zkrácená verze byla o rok později publikována ve VVM pod názvem *Amatérské divadelní aktivity ostravského dělnictva v letech 1918–1948*. Na FF OU v Ostravě studovala navazující magisterské studium oboru historie a pracovala na diplomové práci *Divadelně ochotnické aktivity ostravského dělnictva od 80. let 19. století do roku 1951*. Paralelně studovala obor historie a ochrana průmyslového dědictví (magisterská diplomová práce *East Tilbury: britské tovární město Baťova koncernu*). V roce 2009 založila a dosud vede autorský divadelní kroužek pro děti v Salesiánském středisku volného času v Ostravě.

Bc. Lukáš Vaculík (* 1982 Vítkov) po maturitě na Střední škole obchodní v Ostravě vystudoval bakalářský studijní program historie na FF OU v Ostravě (2004–2008) a poté pokračoval v tomtéž oboru v navazujícím magisterském studiu. Zabývá se nejnovějšími politickými dějinami a sociálními a církevními dějinami Ostravska. V rámci magisterského studia napsal a obhájil diplomovou práci *Dějiny římsko-katolického děkanátu v Moravské Ostravě v letech 1948–1989* (2011). Biogramy římskokatolických děkanů z uvedené magisterské diplomové práce byly publikovány v *Biografickém slovníku Slezska a severní Moravy-Supplementum č. 1* (Ostrava 2011).

Martin Jemelka (ed.)

OSTRAVSKÉ DĚLNICKÉ KOLONIE II:

ZÁVODNÍ KOLONIE KAMENOUHELNÝCH DOLŮ A KOKSOVEN VE SLEZSKÉ ČÁSTI OSTRAVY

Spoluautoři: Bc. Jan Herman, PhDr. Jiří Jung, Ph.D., Mgr. Petr Kašing, Bc. Tomáš Majliš, Bc. Martin Malínek, Karel Slíva, Mgr. Bc. Mariana Stonišová, Antonín Szturc, Bc. Lucie Šádková, Bc. Agáta Šebestová, Bc. Lukáš Vaculík

Recenzovali: PhDr. Antonín Barcuch (Archiv města Ostravy)
Prof. PhDr. Lumír Dokoupil, CSc. (Ostravská univerzita v Ostravě)

Jazyková úprava: Mgr. Lucie Jemelková
Návrh obálky: Jaroslav Němec

Vydala Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě
Centrum pro hospodářské a sociální dějiny
jako spis OU č. 270/2012

Tisk: REPRONIS s.r.o., Ostrava

Náklad: 300
Počet stran: 736
Místo a rok vydání: Ostrava, 2012
Vydání: první

ISBN 978-80-7464-190-9